

Samenwerken in netwerken rondom mantelzorgers

Een stappenplan

SAMENWERKEN IN NETWERKEN

Steeds meer mensen die gebruik maken van zorg en ondersteuning wonen thuis. Waar nodig bieden familie, burens en vrienden zorg en ondersteuning. Zij willen dat graag goed doen én die zorg kunnen volhouden. Het ondersteunen van mantelzorgers vraagt om een goede samenwerking tussen verschillende professionals en organisaties binnen zorg en welzijn. Denk aan het sociaal wijkteam, de gemeente, de huisarts, de welzijnsorganisatie of de thuiszorg. Deze samenwerking opstarten is soms best complex. Het vormen van een netwerk kan hierbij helpen. Je kunt elkaar versterken en beter samenwerken. Gezamenlijk heb je meer impact op mantelzorgers en zo kunnen zij de zorg langer volhouden.

Een netwerk kan er in iedere lokale situatie anders uit zien. Er zijn bijvoorbeeld netwerken die geheel zelfsturend werken, andere netwerken kiezen juist voor één kartrekker. Kies je voor een breed netwerk met verschillende thema's? Of richt je je op een specifiek thema met een beperkt aantal deelnemers?

Kortom: er zijn verschillende vormen en variaties te bedenken. Met dit stappenplan helpen wij je op weg. We zetten de belangrijkste stappen voor het starten en behouden van een netwerk op een rij. De verschillende stappen vragen soms meer, soms minder ambitie. Je hoeft niet alle stappen te doorlopen, stap in waar het past. Probeer niet te snel de stappen te doorlopen. Want een netwerk opstarten kost tijd.

We hebben bij het samenstellen de condities van Kaats en Opheij als uitgangspunt genomen. Zij geven handvatten voor samenwerking. Daarnaast benutten we het onderzoek van Suzanne Verdonschot. Daarin gaat zij in op het verbreden en verdiepen van een netwerk en op het daaraan richting geven. Bekijk ook de [filmpjes](#) van Suzanne Verdonschot of lees haar onderzoek '[van kleine doorbraak naar grootschalige vernieuwing](#)'.

Lees meer over de [condities van Kaats en Opheij](#), [bekijk de filmpjes van Suzanne Verdonschot](#) of lees haar onderzoek '[van kleine doorbraak naar grootschalige vernieuwing](#)'

STAP
1

STAP
2

STAP
3

STAP
4

1. OPSTARTEN VAN EEN NETWERK

BEPAAAL DE AMBITIE OF HET THEMA VAN HET NETWERK

Dit kun je doen door de volgende vragen te beantwoorden:

- Wat is het doel van het netwerk?
- Wat is de huidige situatie in jouw lokale werkveld en welke verbetering kan een netwerk daarin brengen? Benut hiervoor ook cijfers die iets zeggen over hoe het nu gaat. Bijvoorbeeld onderzoek van de gemeente of de GGD.
 - Een mooie tool om achter de gedeelde ambitie of het gemeenschappelijke thema te komen is de Wondervraag.
 - Zet de dilemma's en thema's in volgorde van belangrijkheid met de Stoplicht-methode.

BEPAAAL MET WIE JE EEN NETWERK WILT OPZETTEN

- Het werkt om met een klein groepje mensen een aanjagersrol te pakken. Dit is voor de startfase van het netwerk zinvol. Daarna kunnen anderen ook een actievere rol gaan spelen.
 - Bedenk eerst wie de belangrijke partners zijn voor het netwerk. Denk aan: sociaal wijkteam, gemeente, huisartsen etcetera. Benut hiervoor het document: 'Welke professionals helpen mantelzorgers'.
- Ga op zoek naar mensen die actief zijn op het gebied van mantelzorgondersteuning én die enthousiast zijn over het starten van een netwerk.

- Bij het opstellen van een meerjarenplan kan het slim zijn om een krachtenveldanalyse te doen. Aan de hand van een belangenschema en een netwerkanalyse krijg je inzicht in de onderlinge wisselwerking tussen de deelnemers aan je netwerk en met andere betrokkenen. Download de tools en instructie:
 - Download de tool belangenmatrix
 - Download de tool netwerkanalyse
 - Download de instructie krachtenveldanalyse

ZET IEDERS BELANGEN OP EEN RIJ

- Iedere organisatie heeft een eigen belang bij deelname aan het netwerk. Sommige belangen zijn zichtbaar, maar andere niet. Het is zinvol om deze waarden en belangen in kaart te brengen. Er zijn verschillende tools die je daarbij kunnen helpen:
 - Meer informatie over belangen in samenwerking.
 - Inzicht krijgen in de waarden van jouw partners? Gebruik de Waardenkaart.
 - Maak alle belangen zichtbaar met de ijsberg-methode.

DENK NA HOE JE HET NETWERK WILT AANSTUREN

- Bij de start van een netwerk is niet altijd direct duidelijk welke vorm het zal aannemen. Het is wel nuttig om hierover alvast na te denken. Bij het vormgeven van een netwerk kun je denken aan de thema's:
 - **Leiderschap:** Hoe kan leiderschap worden ingevuld?
 - **Verantwoording:** Aan wie leggen netwerkpartners verantwoording af?
 - **Financiering:** Als organisaties afzonderlijke financieringsafspraken maken, wat betekent dit dan voor het netwerk? En wat als de financiering gezamenlijk wordt geregeld?
 - **Toezicht:** Zowel intern als extern toezicht zijn vaak gericht op individuele organisaties. Hoe past dit bij zorg en ondersteuning, die steeds meer in netwerkverband worden georganiseerd?

ZORG VOOR VOORTGANG

Maak met alle partijen heldere afspraken over voortgang. Leg belangrijke gebeurtenissen en prestaties vast.

- Online samenwerken is goed mogelijk, zeker binnen een netwerk. Tips voor online samenwerking nodig? [Lees dit artikel](#).
- Gebruik de PDCA-cyclus om op eenvoudige wijze de gang erin te houden. Lees hier meer over in de [Toolkit implementatie \(pagina 6-8\)](#).
- [Suzanne Verdonschot](#) vergelijkt een netwerk met een beweging van mensen. Ze onderscheidt drie fases en bijpassende manieren van werken.

Lees meer over
deze vier thema's
in de publicatie
'[De governance
van netwerkzorg
ontrafeld](#)'.

STAP
1

STAP
2

STAP
3

STAP
4

2. ZORG DAT JE ELKAAR KENT EN WEET TE VINDEN

ONTMOET ELKAAR REGELMATIG

- Plan meerdere keren per jaar een netwerkbijeenkomst. Kies voor een vaste structuur, bijvoorbeeld ieder kwartaal of twee keer per jaar.
- Je kunt de organisatie van de bijeenkomst laten rouleren, bijvoorbeeld door steeds twee personen daarvoor aan te wijzen. Ook de locatie kan wisselen, kies eens een locatie van een partner. Dan is de netwerkbijeenkomst direct een werkbezoek.
- Neem tijdens de bijeenkomst de tijd om elkaar te leren kennen. Download [het document Werkvormen Kennismaking](#) om dit op een creatieve manier vorm te geven. Denk aan de kennismakingsbingo, de high-five-methode en handige associatiekaarten.
- Nodig inspirerende sprekers uit. Dit kan iemand zijn die lokaal met een interessant project bezig is.
- Deel ervaringen en expertise met elkaar.

ONTWIKKEL EEN SOCIALE KAART MET HET NETWERK

- Maak bijvoorbeeld een 'smoelenboek' zodat iedereen weet wie er betrokken is bij het netwerk.
- Bekijk ook eens deze voorbeelden uit het land:
 - De [wegwijzer mantelzorgondersteuning](#) van Markant.
 - Het artikel [Overzicht bieden aan mantelzorgers: zo doen ze dat in Renswoude](#).
- Maak gebruik van het format van de [Verwijzer mantelzorgondersteuning](#).

HOUD JE NETWERK OPEN VOOR NIEUWE PARTIJEN

- Nieuwe deelnemers aan het netwerk kunnen een fijne toevoeging zijn met een frisse blik en nieuwe kennis. Sluit daarom geen partijen uit die zich willen aansluiten bij het netwerk.
- Zorg ervoor dat je op de hoogte blijft van nieuwe partijen en ontwikkelingen op jouw vakgebied.

WEES OP DE HOOGTE VAN WAT IEDEREEN DOET

- Communiceer met het netwerk over jouw taken, bezigheden en expertise.
- Tijdens de netwerkbijeenkomst kun je bijvoorbeeld pitches organiseren over ieders werkzaamheden of projecten.
- Maak hierover afspraken en houdt regelmatig laagdrempelig contact met elkaar. Oftewel: weet waarvoor je elkaar kunt benaderen.

3. WERK SAMEN AAN SAMENHANG EN KWALITEIT

VERDIEP JE IN DE WERKPROCESSEN VAN EEN ANDER

- Neem andermans - en jouw eigen! werkprocessen onder de loep. Dit kan bijvoorbeeld door het in kaart brengen van de 'routing' naar mantelzorgondersteuning.
 - Benut hiervoor de werkvorm '[routing mantelzorgondersteuning](#)' en [lees meer](#) over hoe ze dit in 's-Hertogenbosch hebben aangepakt.

ZORG VOOR WARME OVERDRACHT EN TERUGKOPPELING

- Een warme doorverwijzing is een persoonlijke doorverwijzing op maat. Leg als professional het contact met de andere professional en draag daarna je cliënt pas over. Zo weet je zeker dat de mantelzorger goed geholpen wordt.
- Zorg voor een warme terugkoppeling: houd elkaar op de hoogte van de voortgang en uitkomsten.

WERK MET KORTDURENDE EXPERIMENTEN OF VERBETERACTIES

- Probeer kleine stapjes te zetten. We zijn vaak ambitieus en willen grote veranderingen teweegbrengen. Soms verzand je dan in plannen maken of blijven praten. Dat geeft niet altijd energie. Door kleine stappen te zetten en successen te vieren, blijft iedereen gemotiveerd.
- Door te werken met experimenten van bijvoorbeeld drie maanden blijft de energie aanwezig bij de deelnemers aan het netwerk. Een experiment is een goede manier om iets uit te proberen. En het mag dus ook mislukken. Als het goed heeft gewerkt, kun je kijken hoe je het breder kunt implementeren. In de [Gids Waarderend Veranderen](#) vind je bij stap 5 materialen die je hierbij kunnen helpen.

MAAK GEBRUIK VAN MODELLEN EN TOOLS

- De PDCA-cyclus is een tool die je helpt om in vier praktische stappen de kwaliteit van het werk voortdurend te verbeteren.
 - Meer informatie? Zie de uitgewerkte PDCA-cyclus in deze toolkit op pagina 6-8.
- Sta regelmatig stil bij de vijf condities van samenwerking uit het model van Kaats en Opheij.
 - Meer informatie of er zelf mee aan de slag? Bekijk de korte filmpjes met uitleg over het model en een handige tool voor leren en verbeteren rond samenwerking.
- Het gedachtengoed van Erik Steketeer kan je helpen om te bepalen 'waarvoor een netwerk op aarde is' (zie afbeelding op de pagina 8). Bestuurders zijn er om mogelijk te maken dat mantelzorgers op eigen wijze kunnen zorgen. Zorg- en welzijnsmedewerkers zijn er om mantelzorgers tijdig en goed te ondersteunen bij hun leven. En het netwerk is er om de kwaliteit en de samenhang te bewaken. Een netwerk mantelzorg of informele zorg heeft als belangrijkste vraag: hoe goed doen we het? Je kijkt als het ware vanaf een afstandje naar de ondersteunende personen en hun organisaties. Je vraagt je af of de kwaliteit en de samenhang van de mantelzorgondersteuning op orde is in de wijk, gemeente of regio. Je bewust zijn van het niveau waarop je opereert helpt je te focussen op de vraagstukken die passen bij dat niveau, bij die ambitie of opdracht. Denk bijvoorbeeld aan het afstemmen van werkprocessen, aan het werken aan een betere doorverwijzing of aan het maken van een sociale kaart. Lees meer in het boek 'Ketenregie: acteren en regisseren in publieke ketens' van Erik F. Steketeer (2016).

Laat je inspireren
door de video's over
de vijf condities van
Kaats en Opheij.

STAP
1

STAP
2

STAP
3

STAP
4

Netwerksamenwerking

STAP 1

STAP 2

STAP 3

STAP 4

4. ZORG VOOR VERBREDING, VERDIEPING EN RICHTING

MAAK HET NETWERK BEKEND BIJ ANDEREN, ZORG VOOR VERBREDING

- Verbreding verwijst naar de groei van de beweging of het netwerk. Die ontstaat doordat er meer mensen bij de vernieuwing betrokken raken en hierin een rol willen spelen. Je kunt dit de 'besmettelijkheid' van de beweging noemen.
 - Nodig mensen persoonlijk uit. Dat kan digitaal, maar zorg voor een persoonlijke boodschap.
 - Maak mensen nieuwsgierig. Dat doe je door de aandacht te trekken en mensen aan het denken te zetten. Bijvoorbeeld door een vraag te stellen.

GEEF VERDIEPING AAN JE NETWERK MET KENNIS

- Een beweging of netwerk kan gevoed worden met kennis, waardoor de (nieuwe) betrokkenen intelligenter kunnen handelen.
 - Betrek mensen met bepaalde kennis of expertise.
 - 'Kijken door de ogen van een ander'. Dat houdt in dat je tijdens een bijeenkomst aanwezig vraagt zich in te leven in het perspectief van een andere persoon of groep.
 - Neem een kijkje in de keuken van een andere organisatie.

NEEM REGIE DOOR RICHTING TE GEVEN AAN HET NETWERK

- Regie nemen betekent dat je wat meer boven je beweging gaat hangen om te kijken hoe je het slimst verder kunt bouwen.
 - Denk aan iemand die op een inspirerende manier een vernieuwing weet te leiden en hier anderen enthousiast en actief voor krijgt. Wat zou je hiervan zelf willen leren? Met het beantwoorden van die vragen scherp je je eigen kompas. Dat helpt om meer regie te nemen over je eigen initiatief.
 - Blijf aanjagen om te verdiepen en te verbreden.
 - Stel je open voor het onverwachte.

Suzanne Verdonschot
vergelijkt een netwerk met een beweging van mensen. Ze onderscheidt drie fases en bijpassende manieren van werken. Bekijk de uitleg [hier](#).

STAP
1

STAP
2

STAP
3

STAP
4

Colofon

De tool 'Samenwerken in netwerken' is gemaakt in het kader van het programma In voor mantelzorg-thuis. Dit programma van Movisie en Vilans heeft als doel een betere samenwerking met en voor mantelzorgers. Het programma eindigt in december 2021.

Samenstelling: Karlijn Nanninga (Vilans), Tara Knegt (Movisie),

Roos Scherpenzeel (Movisie)

Illustratie: Laura Lagaaij

Opmaak: Suggestie & illusie

November 2021

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

In voor mantelzorg-thuis is mogelijk gemaakt met financiering van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport